

Складаю глибоку шану і повагу усім поколінням апостолів правди і науки, прометеїв, які 350 років творили більше, ніж університет. Творили Україну, творили європейську цивілізацію

Виступ Голови Верховної Ради України
Володимира ЛИТВИНА
з нагоди 350-річчя Львівського
національного університету
імені І. Франка

Львів, 11 жовтня 2011 року

Високодостойний ректоре! Поважне зібрання!

Воістину Бог від першовитоків відзначив Львівський національний університет імені Івана Франка своєю благодатною печаткою. Адже в Україні з діда-прадіда існує повір'я: щасливий для народження рік, що читається однаково – зліва направо й навпаки. Таким є 1661 рік, коли Львівська єзуїтська колегія отримала «гідність академії і титул університету».

Історія університетів – промовисте свідчення та мірило рівня цивілізованості людських спільнот, доступу світу. У прославленого хірурга Миколи Пирогова, діяльність якого, до речі, проходила й у Київському університеті, є прекрасні слова, що найточніше і найповніше, на мій погляд, характеризують їх сутність і покликання: «Університет відображає сучасне суспільство, в якому він живе, більше, ніж інші установи. Якщо поглянути на університет глибше, можна впевнено визначити дух суспільства й усі громадські прагнення, й дух часу... Суспільство видно в університеті як у дзеркалі й перспективі. Університет є й кращій барометр суспільства» (*Пирогов Н. И. Избранные педагогические сочинения.* – М., 1986. – С. 377).

Подвижницька, благородна, плідна 350-річна діяльність «каменярів» наочно підтверджує цю істину. І саме тому сьогодні линуть до Львівського національного університету імені Івана Франка серцем і розумом усі його шанувальники, усі ті, хто живе українською справою, хто думає про майбутнє.

Він не лише провіщував грядущі перемини та європейські процеси, а завжди працював на них, попри будь-які обставини. Постання університету стало першим успіхом українського загалу (а не лише його теологічно спрямованого прошарку) у віковій боротьбі за свій національний осередок освіти, культури, духовності. Як тут не згадати слова Вільгельма фон Гумбольдта: «Університети нічим не зобов'язані уряду, навпаки, уряд зобов'язаний університетам».

Постання університету – це поява потужного інтелектуального кола, в якому визрівали і розвивалися ідеї окремішності українського народу, української національної ідентичності. У своїй фундаментальній праці «Історія України-Руси» Михайло Грушевський, який чималу частину свого життя присвятив служінню йому, виклав історію українського народу від найдавніших часів до середини XVII ст. як окремішнього від інших слов'янських народів, спростував твердження російських істо-

риків та офіційної ідеології про існування «общерусской истории». «Як немає «общерусской народности», – стверджував він, – так не може бути і «общерусской истории». Вчений переконливо довів, що український народ має свою історію, мову, культуру, а також мав свою державність.

Тому так важливо сьогодні говорити про історію ювіляра з позицій сучасності, а про його сучасність з історичних позицій, зважаючи на виклики, що постали перед Україною в новітню добу.

Шановне зібрання!

Університети з'являлися там і тоді, де невідкладного вирішення потребували нагальні проблеми масштабного значення. Їх запитаність посилювалася тоді, коли йшлося про необхідність суспільного умиротворення та переходу людства в нову якість свого розвитку.

І їх первісне призначення полягало переважно у формуванні світської та релігійної еліти. Відповідно випускники університетів «яко сосуди наповнені знаннями» осідали при світських і церковних дворах.

Епоха Просвітництва сформувала попит не на «сосуд зі знаннями» взагалі, а на конкретні знання. Завданням університетів стало втілення певних ідей і підготовка конкретних фахівців. Напрями поділилися на природничі й суспільні, знання – на фундаментальні й практичні, з'явилися спеціалісти різних галузей.

На третьому етапі, а це кінець XIX – початок XX століття, університети не лише утвердилися як непохитні суспільні авторитети, а й почався перехід до масової вищої освіти. Масовість починає перемагати елітарність, а об'єм інформації – знання. Нова концепція університетської освіти передбачає перетворення їх на науково-дослідницькі центри, де б генерувалися нові ідеї в різних науках.

Сьогодні, коли світ вступає в епоху, яку вже звично називають «інформаційною» та «економікою знань», покликання університетів полягає у тому, щоб забезпечити випереджальну підготовку розуму для позитивних змін нашого життя. Особливо враховуючи ту обставину, що при масовому характері освіти вони багато в чому вже виконують ту саму роль у процесі соціалізації, яка донедавна належала середній школі. І вже не є місцем зосередження найерудованішої молоді.

А якщо додати до цього розповсюдження технологій та стрімке наростання нерівності, коли соціальне походження, соціальний капітал та середовище, в якому фор-

муються життєві цінності й мотивації, вважать нині більше, ніж диплом престижного університету, то гарна освіта стає вже явищем, стає подією. А повсякденною реальністю стає інфляція освіти і привнесення невизначеності щодо місця університетів.

Зрозуміло, що на них треба витрачати значно більше фінансів та державної уваги, навіть вже для того, щоб підтримувати високу планку інтелектуального рівня народу, забезпечувати конкурентоспроможність країни. Зрозуміло, що треба зберегти їх специфіку в освітньо-науковій системі, не знівелювати їх призначення в суспільному житті. Посилити їх орієнтацію виключно на майбутнє України, на формування стратегів, які володіють соціальними технологіями, креативом, адаптовані до розв'язання проблем вищого ґатунку.

Але зрозуміло й те, що власне університети повинні формувати адекватні відповіді на історичні виклики, що постали перед ними. Більше того – вийти за ustaleni межі й продемонструвати свою колективну лідерську місію в осмисленні сучасних суспільно-політичних процесів, визначенні засад творення України і свого місця у великій будівничій роботі.

Це завдання настільки доленосне, а відтак – настільки відповідальне, що покладатися в ньому лише на політиків було б недалекоглядним і навіть згубним.

Наш народ живе так, як навчився мислити. А так не повинно бути. Належить утвердити свідомість не підданих, а громадян. Долю нації мають визначати активний розум і врозумнені дії.

Україна не може, не повинна і, певен, не буде далі розвиватися в режимі постійного недоздійснення, недодержави. Синдрому такого існування треба покласти край, як і безпрецедентному перенапруженню країни. Україна потребує динамізму, якого їй не вистачало в минулому і не вистачає зараз. Ми повинні дати країні новий напрямок руху. Вдихнути в неї нові життєстверджуючі імпульси.

При цьому треба мати на увазі історичний момент, який переживає сьогодні Україна: залишатися такими собі напів'європейцями, утвердитися європейцями чи відкинути європейську перспективу.

І насамперед інтелектуальне середовище, до якого належать й університети, має продемонструвати визначеність і консенсус у питаннях нашого дальшого суспільного поступу, місця України у світі. Зокрема, не можна й надалі відсторонено поглядати за суперечками сучасних «слов'янофілів» і «західників», поблажливо сприймати апологетів радянської системи та проповідників ідеї національної замкненості. Бо на практиці це обертається поглибленням кризи ідентичності, фрагментацією політичного класу на ворогуючі угруповання, кожне з яких відстоює і будує свою Україну.

Як основу для суспільного консенсусу слід запропонувати стандарти, прийняті у країнах «першого світу». А отже, європейські стандарти та цінності. Переконаний, що саме вони складають і університетську сутність, що добре видно на прикладі ювіляра – його історії та сьогодення.

За такого підходу і реформи будуть зрозумілими й близькими усім верствам нашого населення, базуватимуться на глибинних патріотичних і національних почуттях українців – піднести країну, піднести народ, повноцінно утвердити Україну.

Ми повинні навчитися бути єдиною нацією. Інакше ми взагалі можемо не бути нацією. Ми повинні навчитися одним голосом і скрізь говорити про Україну, а не про її політиків. І в цьому я вбачаю також призначення університетської корпорації.

Вона покликана долучитися до того, щоб зробити українське суспільство відкритим. Його нинішня закритість лише на руку політикам – вони живуть переконаністю у своєму високому призначенні аж до месіанства. Зламати цей самодостатній мікросвіт – означає створення умов для формування атмосфери цивілізованого життя, вивільнення і максимального використання енергії, якою володіють наші громадяни, для утвердження європейських цінностей.

Шановні учасники ювілейної академії!

У глобальному світі, коли країни запроваджують схожі економічні та управлінські моделі, значно посилюється роль університетів у «виробництві» культури, яка зберігає і розвиває сутність та неповторний духовний код нації і народів. А також як центрів, у яких створюються і з яких розповсюджуються смисли і символи. Що знову ж таки можуть скріплювати суспільство або ж розчиняти його у загальних світових потоках.

Як відомо, американські університети є законодавцями у формуванні масової культури. І визначають для світу стандарти масового споживання, відповідні тренди. Європі ж притаманні норми елітарного споживання і високої культури. І саме приклад Львівського національного університету доводить, що європейський підхід є органічним, відповідає духу української вищої школи. Його потрібно культивувати і розвивати. За ним – майбутнє.

Як мені бачиться, за українських умов критично важливо, щоб університети, діяльність яких немислима без свободи й автономності, демонстрували свою солідарно-непоступливу позицію у питаннях ролі й місця демократії в житті суспільства загалом, природи самої демократії.

Загальновідомо, що демократія ХХІ століття – це система інститутів і норм, в основі яких поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, система стримування і противаг, відлагоджена партійна і виборча система, вільна політична конкуренція, незалежна і публічна судова система, чесні вибори... Тоді демократія успішна, тоді демократія добре захищена.

І формально у нас все це є. Наше спільне завдання – формальність зробити повсякденною реальністю. Щоб люди почали думати і діяти самостійно, почали обстоювати свої інтереси. Щоб ми стали країною упевнених у собі громадян. Щоб була піднесена на належний рівень повага до суспільних законів. Щоб держава не допускала порушення фундаментальних прав людини. Щоб державний суверенітет співвідносився з демократичною якістю державного управління.

А загалом для того, щоб Україна досягла нової якості, потрібні відповідальність влади перед народом та порядність її представників, відповідальність народу за формування влади, участь громадянського суспільства в усіх державних справах, прозорість влади і власності, особиста відповідальність кожної людини за своє життя.

Високе зібрання!

Складаю глибоку шану і повагу усім поколінням апостолів правди і науки, прометеїв, які 350 років творили більше, ніж університет. Творили Україну, творили європейську цивілізацію.

Вони – найкращий промовистий взірець для нинішнього і грядущих поколінь франківської університетської сім'ї. Тож звертаюся до вас словами славетного вчителя свого народу Івана Франка: «Молодіж... – повинна набиратися всякого знання теоретичного, повинна, як ті бджоли, літати по всіх нивах людської освіти і культури, збираючи все, що піднімає і окрилює людський ум і убагороднює серце, тямлячи тільки одне, що практичне життя жде її серед рідного народу і що все, чим багата і сильна людськість, буде в данім часі придатне і корисне і для нашого народу. Нині не ті часи, щоб ми зі своїм народом могли відгородитися від Європи китайським муром».

Львівський національний університет імені Івана Франка є живильним джерелом насамперед для Західної України, яка, так історично склалося, зберігає політичний код нашої державності. Ще Михайло Драгоманов вважав, що початки європейських свобод на галицьких теренах містять великі можливості, порівняно з пригнобленою підросійською Україною.

Відповідно Західна Україна – гарантія незалежності України. А Україна вже буде суверенною на віки.

Слава Львівському національному університету імені Івана Франка!

Слава Україні!